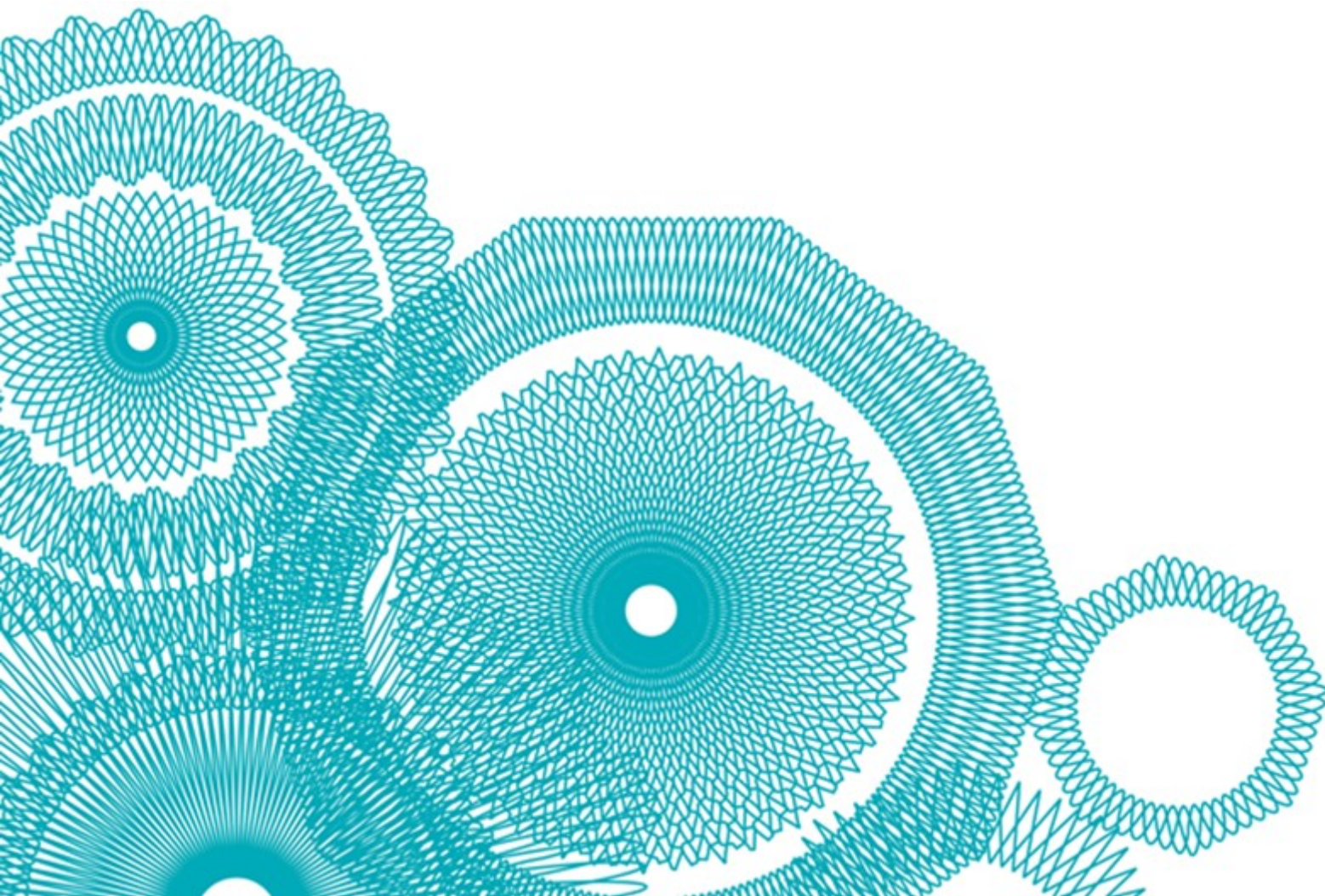

Høringsnotat om endringer i forskrift om fosterhjem

Sendt på høring: 28. september 2020

Høringsfrist: 21. desember 2020

1.1	Hovedinnholdet i høringsnotatet.....	4
1.2	Andre prosesser av betydning på fosterhjemsområdet.....	5
1.2.1	Ny barnevernslov	5
1.2.2	Rammevilkår for private tjenesteytere i barnevernet.....	5
1.2.3	Kompetanse i barnevernet	5
1.2.4	Bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for sammensatte tjenester – samarbeid, samordning og barnekoordinator	5
1.2.5	Utvikling av faglige anbefalinger	6
1.2.6	Fosterhjemsstrategi.....	6
2	Bakgrunn.....	7
2.1	Barnevernsreformen.....	7
2.2	NOU 2018:18 Trygge rammer for fosterhjem.....	7
2.3	Meld. St 17 (2015-2016) Trygghet og omsorg – fosterhjem til barnets beste	8
3	Krav om opplæring	9
3.1	Gjeldende rett.....	9
3.2	PRIDE-opplæring	9
3.3	Bakgrunnen for forslaget	9
3.4	Høringsinstansens syn	10
3.5	Departementets vurdering og forslag	11
3.5.1	Krav om at fosterforeldrene skal ta imot opplæring	11
3.5.2	Krav til innholdet i opplæringen	13
4	Plikt til å dokumentere vurderingen av om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem.....	13
4.1	Gjeldende rett.....	13
4.2	Bakgrunnen for forslaget	14
4.3	Departementets vurdering og forslag	14
5	Ansvar for godkjenning av fosterhjem.....	14
5.1.1	Gjeldende rett.....	14
5.2	Bakgrunnen for forslaget	15
5.3	Departementets vurdering og forslag	15
6	Oppfølging av fosterhjem	16
6.1	Gjeldende rett.....	16
6.1.1	Ansvar for oppfølging	16
6.1.2	Krav til oppfølgingen.....	16
6.2	Bakgrunnen for forslaget	17

6.2.1	Barnevernsreformen.....	17
6.2.2	Fosterhjemsutvalgets forslag.....	17
6.2.3	Høringsinstansenes syn	17
6.3	Departementets vurdering og forslag	17
7	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	19
7.1	Undersøkelses- og informasjonsplikt for omsorgskommunen i tilfeller hvor barnet plasseres i en annen kommune	19
7.2	Plikt til å dokumentere vurderinger av om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem	20
7.3	Krav om opplæring for fosterforeldre	20
7.4	Innføring av krav til innholdet i oppfølgingen.....	20
8	Utkast til endringer i forskrift	20

1 Innledning

1.1 Hovedinnholdet i høringsnotatet

Et fosterhjem er et privat hjem som ivaretar omsorgen for barn. Fosterforeldre utøver omsorgen for fosterbarnet på vegne av barneverntjenesten eller barnets foreldre. Noen fosterhjemsopphold kommer i stand som et frivillig hjelpetiltak. De fleste bor i fosterhjem som følge av at barnevernet har overtatt omsorgen for dem. Barn som bor i fosterhjem har ofte hatt en omsorgssituasjon som gjør at de har behov for hjelp og tilrettelegging på ulike områder. Fosterhjem er det mest brukte tiltaket når barn ikke kan bo hjemme hos sine foreldre. Av alle barn som var plassert utenfor hjemmet som følge av et barnevernstiltak i 2019, bodde over 80 prosent i fosterhjem, ifølge tall fra SSB. Ved utgangen av 2019 var det om lag 10 900 barn i fosterhjem og om lag 600 barn i beredskapshjem.

Sammenliknet med andre land har Norge lyktes med å skaffe fosterhjem til en høy andel av de barna som ikke kan bo hjemme. Det er likevel en utfordring å rekruttere et tilstrekkelig antall fosterhjem som dekker de behovene barna har. Det er særlig vanskelig å finne fosterhjem til ungdom, søsken, barn med funksjonsnedsettelse og barn med minoritetsbakgrunn. Barns rett til medvirkning og samarbeid mellom fosterhjemmet og barneverntjenesten er sentralt for å kunne vite hvilken oppfølging barnet og fosterfamilien har behov for. Oppfølgingen fosterfamilien får i form av veiledning og annen støtte er ikke alltid god nok. Det er også stor variasjon mellom kommunene i hvilket tilbud de gir og en del fosterforeldre får for lite oppfølging. Barn som bor i fosterhjem har behov for stabilitet, og utilsiktede flyttinger kunne trolig vært unngått med bedre oppfølging.

Formålet med forslagene i dette høringsnotatet er å møte flere av de utfordringene som er avdekket på fosterhjemsområdet. Forslagene i høringsnotatet bygger på endringer vedtatt i forbindelse med Prop. 73 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreformen)* og forslag i NOU 2018:18 *Trygge rammer for fosterhjem*. Departementet tar sikte på at de foreslåtte endringene i fosterhjemsforskriften trer i kraft i 2022, samtidig som lovendringene som følger av Prop. 73 L trer i kraft. Det pågår samtidig flere andre arbeid som er relevante for fosterhjemsarbeidet, se omtale under punkt 1.2.

Departementet omtaler i dette høringsnotatet tiltak som skal bidra til at alle barn får et trygt hjem. Høringsnotatet inneholder følgende forslag til endring i forskrift om fosterhjem:

- Krav om at fosterforeldre skal ta imot opplæring¹
- Krav om at opplæringen som gis fosterforeldre skal være i tråd med nasjonale retningslinjer
- Ansvar for godkjenning av fosterhjem legges til omsorgskommunen²
- Undersøkelles- og opplysningsplikt for omsorgskommunen dersom barnet plasseres i fosterhjem i en annen kommune
- Plikt for barnevernstjenesten til å dokumentere vurderingen av om noen i barnets familie eller nære nettverk kan være fosterhjem

¹ Forslaget ble hørt i forbindelse med høring av forslag til ny barnevernslov

² Vedtatt av Stortinget 17. juni 2017 ved behandling av Prop. 73 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven (Barnevernsreform)*

- Ansvar for generell veiledning overføres fra Bufetat til kommunene³
- Krav om at oppfølgingen skal være helhetlig og tilpasset det enkelt barn og fosterforeldre

1.2 Andre prosesser av betydning på fosterhjemsområdet

1.2.1 Ny barnevernslov

Departementet har tidligere hatt forslag til ny barnevernslov på høring. Forslaget tar utgangspunkt i NOU 2016:16 *Ny barnevernslov – sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Departementet har i høringsnotatet foreslått et eget fosterhjemskapittel i loven, samt å tydeliggjøre enkelte overordnede forskriftsbestemmelser ved å ta dem inn i loven. Dette gjelder blant annet bestemmelser som i dag inngår i forskrift om fosterhjem. Det ble også foreslått å stille krav i forskrift om at fosterforeldre skal gjennomføre opplæring for å bli godkjent som fosterhjem. Formålet med forslagene er å styrke kvaliteten på fosterhjemstilbudet, løfte frem barns rettigheter i fosterhjem og styrke fosterforeldrenes stilling i ny barnevernslov. Fosterhjemsutvalget foreslo at fosterforeldre gis uttalerett i saker om flytting av et barn etter barnevernloven § 4-17. Forslaget følges opp i arbeidet med ny barnevernslov. Det tas sikte på at forslag til ny barnevernslov legges fram våren 2021. Lovendringer som medfører behov for endringer i forskriften, vil følges opp senere.

1.2.2 Rammevilkår for private tjenesteytere i barnevernet

Departementet har foreslått endringer i rammevilkårene for private tjenesteytere i barnevernet. Forslagene ble sendt på høring 30. mars 2020, med høringsfrist 29. juni 2020. Formålet med forslagene er å etablere rammevilkår i alle deler av barnevernet som sikrer at bruken av private tjenesteytere støtter opp om målene om et godt og effektivt barnevern. Høringsnotatet inneholder blant annet forslag som får betydning på fosterhjemsområdet. Det tas sikte på at endelige forslag blir lagt frem i proposisjon om ny barnevernsloven våren 2021.

1.2.3 Kompetanse i barnevernet

Departementet har foreslått å lovfeste krav om kompetanse i barnevernet. Forslagene ble sendt på høring 30. mars 2020, med høringsfrist 30. juni 2020. I høringsnotatet er det blant annet foreslått å stille krav om barnevernfaglig eller annen relevant masterutdanning til tilsatte i det kommunale barnevernet med lederfunksjoner, utredningsoppgaver og vedtaksmyndighet. Kompetansekravet for ansatte i barneverntjenesten er knyttet til nærmere bestemte kjerneoppgaver. Dette omfatter blant arbeidet med å iverksette tiltak og følge opp barn med barnevernstiltak, herunder fosterhjem. Endelige forslag vil bli lagt frem i den nye barnevernsloven våren 2021.

1.2.4 Bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for sammensatte tjenester – samarbeid, samordning og barnekoordinator

Barne- og familiedepartementet har sammen med Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet foreslått endringer i regelverket om samarbeid mellom ulike

³ Vedtatt av Stortinget 17. juni 2017 ved behandling av Prop. 73 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven (Barnevernsreform)*

velferdstjenester og samordning av tjenester til barn og unge. For at utsatte barn og unge skal få et godt og helhetlig tjenestetilbud, må de ulike sektorene samarbeide godt, og det må være tydelig hvilken tjeneste som har ansvaret for å samordne tilbudet. Departementene har foreslått å harmonisere og styrke velferdstjenestenes plikt til å samarbeide med hverandre, både i enkeltsaker og utover enkeltsaker. Forslaget innebærer at velferdstjenestene får en plikt til å samarbeide med andre velferdstjenester dersom samarbeid er nødvendig for å gi barnet eller ungdommen et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Videre foreslår departementene at kommunen skal ha en tydelig plikt til å avklare hvilken velferdstjeneste som skal ha ansvaret for å samordne tjenestetilbudet. Departementene foreslår også en felles forskrift om individuell plan for barnevernet, helsesektoren og sosialtjenesten. Forslagene ble sendt på høring 30. juni 2020, med høringsfrist 1. november 2020. Fosterhjemsutvalgets forslag om å innføre en samordningsplikt for personer med behov for langvarige og koordinerte tiltak samt forslaget om å utarbeide en forskrift for bruk av individuell plan i barnevernet følges opp i dette arbeidet.

1.2.5 Utvikling av faglige anbefalinger

Bufdir har fått i oppgave å utvikle anbefalinger til arbeidsprosesser i ulike faser av fosterhjemsforløpet (rekruttering, kartlegging, opplæring, oppfølging), samt legge til rette for at disse tilgjengeliggjøres i det nasjonale digitale kvalitetssystemet i barnevernet. Bufdir skal også, som del av dette arbeidet, utvikle anbefalinger om besøk i fosterhjemmet, samtaler med barn i fosterhjem samt dokumentasjon av arbeidet og gjennomføring av barnevernsfaglige vurderinger. Disse skal også gjelde for fosterhjem i barnets familie og nære nettverk. Arbeidet med å utvikle det faglige innholdet skal etter planen gjennomføres innen sommeren 2021. Det digitale barnevernsfaglige kvalitetssystemet som utvikles gjennom Digibarnevern vil ha elementer som gir faglig og juridisk kvalitetsstøtte til saksbehandlingen i kommunalt barnevern. Det tas sikte på at de kommunale barnevernstjenestene skal kunne ta i bruk det barnevernsfaglige kvalitetssystemet i løpet av 2022. Bufdir har også startet utviklingen av en digital plattform for opplæring og oppfølging av fosterhjem. Plattformen skal på sikt inneholde faglige moduler for opplæring og oppfølging av fosterhjem.

1.2.6 Fosterhjemsstrategi

Regjeringen vil i 2021 legge frem en fosterhjemsstrategi. Strategien skal gi en helhetlig fremstilling regjeringens politikk, prioriteringer og tiltak på fosterhjemsområdet. Den vil særlig fokusere særlig på følgende tiltaksområder:

- Tilbudet til barn som trenger tiltak utenfor hjemmet skal videreutvikles. Målet er at barn som ikke kan bo hjemme, skal få et botiltak som er godt tilpasset de behovene de har.
- Arbeidet med å rekruttere fosterhjem skal bli mer målrettet. Målet er å skaffe flere fosterhjem som gir en god og stabil omsorgssituasjon for barnet, med særlig vekt på rekrutteringen av fosterhjem i barns familie og nære nettverk.
- Fosterhjemmene skal få mer forutsigbare økonomiske rammer. Målet er å sørge for gode vilkår og gjøre det lettere for både kommunene og fosterhjemmene å vite hvilke vilkår som gjelder.
- Kravene og forventningene til oppfølging av fosterhjem skal bli tydeligere. Målet er at kommunenes praksis skal bli mer ensartet og tilpasset behovene.

- Det skal legges bedre til rette for at kommunen kan drive godt fosterhjemsarbeid. Målet er at kommunene blir bedre rustet til å rekruttere egne fosterhjem og gi barn og fosterforeldre den støtten de trenger.

Strategien vil blant annet bygge på tiltak fra Meld. St. 17 (2015-2016) *Trygghet og omsorg – fosterhjem til barns beste* og forslag som ble fremmet i NOU 2018:18 *Trygge rammer for fosterhjem*.

2 Bakgrunn

2.1 Barnevernsreformen

Prop. 73 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)* ble behandlet og vedtatt av Stortinget i juni 2017. Det er vedtatt at kommunene skal gis fullt økonomisk ansvar for ordinære fosterhjem, at kommunenes ansvar for oppfølging av fosterhjem presiseres og utvides til å omfatte generell veiledning, og at det er barneverntjenesten i omsorgskommunen som skal godkjenne fosterhjemmet. Ansvarsendringene innebærer at kommunen får et mer helhetlig ansvar for oppfølging og veiledning av fosterhjem. Det overordnede målet med reformen er bedre tilpasset hjelp til barn og familier i barnevernet, og økt vekt på forebyggende tilbud, slik at flere barn kan vokse opp i sitt nærmiljø. Endringene har ikke trådt i kraft. Det ble også vedtatt at kommunens plikt til å søke etter fosterhjem i barnets familie og nære nettverk lovfestes. Denne plikten ble tatt inn i Prop. 169 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettsikkerhet for barn og foreldre)* slik at endringen kunne tre i kraft tidligere. Endringen trådte i kraft fra 1. juli 2018.

2.2 NOU 2018:18 Trygge rammer for fosterhjem

I NOU 2018: 18 *Trygge rammer for fosterhjem* har Fosterhjemsutvalget utredet rammevilkårene for ordinære fosterhjem, slik at barna og fosterfamiliene skal kunne få større forutsigbarhet, mer trygghet og bedre tilpassede tiltak. Utvalget har vurdert de økonomiske og faglige rammebetingelsene for ordinære fosterhjem, samt hvordan andre tjenester kan bidra i en helhetlig støtte rundt barnet og fosterfamilien. Utredningen var på høring våren 2019. Fosterhjemsutvalget har foreslått en rekke tiltak som kan bidra til bedre forutsigbarhet og trygghet for fosterhjemmene og barna. I dette høringsnotatet vurderer departementet forslag knyttet til oppfølgingen av fosterhjem. Utvalgets forslag om å innføre krav om at barnevernstjenesten skal utarbeide en plan for oppfølgingsarbeidet vil vurderes nærmere i andre prosesser på fosterhjemsområdet, og må sees i sammenheng med forslag i høringsnotat om ny barnevernslov og revisjon av fosterhjemsavtalen. Utvalgets øvrige forslag vil bli vurdert nærmere i arbeidet med fosterhjemsstrategien, se omtale i punkt 1.2.7

Fosterhjemsutvalget foreslo å innføre en plikt for kommunen til alltid å vurdere om barnet kan flytte i fosterhjem i egen kommune, eller nær kommune. Barnets beste skal likevel alltid legges til grunn. Utvalget viser til at 41 prosent av barn som bor i fosterhjem bor i en annen kommune enn omsorgskommunen, og vurderer at praktiske utfordringer med å følge opp barnet og fosterfamilien kunne vært unngått dersom flere barn bor i omsorgskommunen. Videre viser utvalget til at det er viktig å bevare barnets kontakt med tidligere miljø, venner og familie. Sentrale høringsinstanser som *Bufdir*, *Barneombudet*, *Statens Helsetilsyn* og flere

kommuner var imot forslaget. Disse høringsinstansene viser til at en slik regulering kan føre til at hensynet til å bo i egen kommune tillegges for stor vekt i forhold til andre hensyn, som blant annet hensynet til barnets beste, medvirkning og matching med fosterforeldre. Det fremheves at valg av plasseringssted er en individuell vurdering for hvert enkelt barn. Videre påpeker flere høringsinstanser at hvilke momenter som skal vurderes og vektes mot hverandre hører hjemme i faglige anbefalinger eller retningslinjer.

Departementet er enig med utvalget i at det er viktig at kommunene bidrar i arbeidet med å rekruttere fosterhjem. Vi viser imidlertid til at kommunene allerede har en plikt til å vurdere fosterhjem i barnets familie og nære nettverk. Dersom det innføres ytterligere plikter på kommunenes område, vil det bidra til å komplisere ansvarsdelingen mellom Bufetat og kommunene. Departementet mener at andre virkemidler enn lov og forskrift er mer hensiktsmessige for å styrke innsatsen i kommunene. Vi viser blant annet til høringsnotatet om private tjenesteytere i barnevernet, der det foreslås endringer i finansieringsordninger som vil gi kommunene sterkere insentiver til å finne fosterhjem selv, og utnytte de mulighetene som finnes i kommunen og barnas familie og nære nettverk. Departementet støtter også høringsinstansene i at en slik regel kan medføre at det legges for stor vekt på hensynet til å bo i egen kommune. Departementet følger derfor ikke opp forslaget om å innføre en plikt for kommunen til alltid å vurdere om barnet kan flytte i fosterhjem i egen kommune, eller nær kommune.

Videre foreslo utvalget at kommunene skal etablere lokale løsninger for tilgjengelighet utenfor kontortid, for eksempel gjennom utvidet åpningstid eller vaktordninger i barneverntjenesten. Departementet mener det er viktig at fosterforeldre opplever at veiledning og støtte er tilgjengelig når de trenger det. Behovet for tilgjengelighet er spesielt viktig i de mest sårbare fasene i fosterhjemsoppholdet, for eksempel den første tiden etter at barnet har flyttet inn og når det har oppstått problemer som øker faren for brudd. Departementet har vurdert at det ikke er grunnlag for å pålegge kommunen å etablere nye lokale, organisatoriske løsninger for tilgjengelighet utenfor kontortid i forskrift. Vi viser til at det allerede stilles krav om akuttberedskap i barnevernet og kommunene bør kunne velge selv hvordan de sørger for at fosterhjemmene får den oppfølgingen de har behov for til enhver tid.. Departementet viser videre til at utvalget foreslo at barneverntjenesten, i samarbeid med barn og fosterforeldre, skal utarbeide en plan for hva som skal gjøres dersom en kritisk situasjon oppstår utenfor kontortid. Departementet vil vurdere dette forslaget nærmere i arbeidet med fosterhjemsstrategien.

2.3 Meld. St 17 (2015-2016) Trygghet og omsorg – fosterhjem til barnets beste

Fosterhjemsmeldingen inneholder flere tiltak som skal bedre barnevernstjenestens oppfølging av fosterhjem. Som en oppfølging av meldingen, jobber Bufdir blant annet med å utarbeide faglige anbefalinger om gjennomføring av besøk i fosterhjemmet, samtale med barn i fosterhjem, dokumentasjon av arbeidet og barnevernsfaglige vurderinger.

3 Krav om opplæring

3.1 Gjeldende rett

Alle fosterforeldre skal få tilbud om nødvendig opplæring av Bufetat, jf. barnevernloven § 2-3 annet ledd bokstav c.⁴ Bufetats ansvar for å tilby opplæring til fosterhjemmene følger også av fosterhjemsforskriften § 2 annet ledd. Det stilles imidlertid ikke krav i lov eller forskrift om at fosterforeldre skal ta imot slik opplæring. Det stilles heller ingen krav til opplæringens innhold. Det fremgår av fosterhjemsavtalen punkt 4.3.1 at barneverntjenesten skal sørge for at fosterhjemmet får den opplæringen og veiledningen som er nødvendig. I avtalens punkt 5.5 fremgår det at fosterforeldre skal ta imot veiledning og tilbud om kurs og opplæring som vil sette dem i bedre stand til å ivareta sine oppgaver. I forbindelse med behandlingen Prop. 73 L ble det vedtatt at begrepet "nødvendig opplæring" skal endres til "grunnleggende opplæring" i loven. Dette er en språklig endring, for å tydeliggjøre at Bufetats opplæringsansvar gjelder all opplæring som fosterforeldre bør gjennomføre for å kunne ivareta sitt fosterhjemsoppdrag, både før og etter at fosterhjemmet har flyttet inn.

3.2 PRIDE-opplæring

I dag benyttes PRIDE grunnkurs som et opplæringstilbud til fosterforeldre før et fosterbarn flytter inn. Det er gode erfaringer med å tilby det samme opplæringstilbudet til alle fosterforeldre. En evaluering av PRIDE i 2014, konkluderte med at grunnopplæringen fungerer etter hensikten og oppleves som meningsfylt og nyttig av både fosterforeldre og andre aktører. Tall fra Bufdir viser at omtrent 90 prosent av alle fosterhjem Bufetat registrerer gjennomfører PRIDE grunnkurs før de mottar et fosterbarn. I tillegg tilbyr Bufetat PRIDE videreopplæringskurs for de som allerede er fosterforeldre. For at Bufetat skal kunne tilby opplæring, må kommunen melde fra dersom de har rekruttert et fosterhjem selv eller fra en privat aktør. Selv om kommunen skal melde fra til Bufetat hvis de rekrutterer et hjem selv, gjør de ikke alltid det.⁵ Det er derfor en del fosterhjem som ikke registreres hos Bufetat.

Det finnes i dag et tilpasset grunnkurs rettet mot fosterhjem i barnets familie og nettverk. Evalueringen av PRIDE viste imidlertid at rundt halvparten av fosterforeldrene i barnets familie og nære nettverk ikke deltar på denne opplæringen, eller på noen annen form for forberedende kurs. Et flertall av de som har deltatt vurderer det som svært nyttig, og det er et mål at flere fosterforeldre fra barnets familie og nære nettverk får slik opplæring.

3.3 Bakgrunnen for forslaget

Et av tiltakene i Meld. St. 17 (2015-2016) *Trygghet og omsorg. Fosterhjem til barns beste*, er å innføre et lov- eller forskriftsfestet krav til at fosterforeldre skal gjennomgå grunnopplæring før fosterbarnet flytter inn, eller kort tid etter at barnet har flyttet inn. I tilknytning til dette er et tiltak at Bufdir skal utvikle innholdet i et slikt opplæringstilbud.

⁴ Begrepet "nødvendig opplæring" i barnevernloven § 2-3 annet ledd er vedtatt endret til "grunnleggende opplæring", jf. Prop. 73 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*. Endringer trer i kraft i 2022.

⁵ Retningslinjer for fosterhjem, Q-1072B, kap. 5 Generelle krav til fosterforeldre.

Som en oppfølging av fosterhjemsmeldingen, har Bufdir utviklet faglige anbefalinger om det nærmere innholdet i opplæringstilbudet til fosterhjemmene (nasjonal digital veileder). De faglige anbefalingene er forskningsbaserte, og vil være en kvalitetssikret anbefaling om hvilken kompetanse alle opplæringstilbud skal gi til fosterforeldre, enten tilbudet gis av Bufetat, kommunen eller private aktører. Anbefalingen er ferdigstilt og er gjort tilgjengelig på Bufdirs hjemmeside.⁶

I høringsnotat om forslag til ny barnevernslov foreslo departementet at det bør innføres krav om at fosterforeldre skal ta imot generell opplæring før et barn flytter inn i fosterhjemmet, og at dette reguleres i forskrift om fosterhjem. I vurderingen ble det lagt vekt på at opplæring av fosterforeldre er svært viktig for at fosterfamilien skal være i stand til å ivareta den viktige omsorgsoppgaven de påtar seg. Det ble også vist til at flere studier viser at opplæring av fosterforeldre er viktig for å skape fosterhjem av høy kvalitet.⁷ Departementet mente imidlertid at det måtte åpnes for unntak fra en slik hovedregel. Det ble vist til at opplæring og godkjenning sjeldent vil kunne skje før barnet flytter inn i fosterhjemmet ved en akutt plassering, for eksempel i barnets familie eller nære nettverk. Barnet må i slike tilfeller plasseres raskt, og det vil derfor av tidsmessige årsaker ikke være rom for ordinær opplærings- eller godkjenningsprosess i forkant av plasseringen. Det kan også være tilfeller hvor det er lenge til neste opplæringskurs starter.

Departementet vurderte også at gjennomføring av generell opplæring antas å ha en egenverdi uavhengig av fosterforeldrenes formal- og realkompetanse, og at det derfor ikke bør gjøres unntak fra opplæringskravet i tilfeller der fosterhjemmet i utgangspunktet vurderes å ha tilstrekkelig kompetanse, for eksempel gjennom fosterforeldrenes formal- eller realkompetanse. En slik unntaksregel kan også være vanskelig å praktisere, da det krever at den enkelte kommune gjør en skjønnsmessig vurdering. Departementet foreslo at opplæringsplikten knyttes til krav om godkjenning av fosterhjem, slik at krav om gjennomført opplæring vil være et av vilkårene for å kunne godkjennes som fosterhjem.

Videre forutsatte departementet at innholdet i opplæringen skal bygge på de faglige anbefalingene fra Bufdir. Kvaliteten på opplæringen skal være god nok og det skal gis et likeverdig tilbud.

3.4 Høringsinstansens syn

Høringsinstansene er i hovedsak positive til forslaget, og at dette reguleres i forskrift. Dette omfatter blant annet *Bufetat region sør*, *Stine Sofies Stiftelse*, *FO*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Kirkes Bymisjon* og en rekke kommuner. *Bufdir*, *Barneombudet*, *Bufetat region Midt-Norge*, *Bufetat region sør* og *Bufetat region øst* støtter forslaget, men mener at krav om opplæring også bør gjelde underveis i plasseringen.

Bufetat region Midt-Norge uttaler at "Opplæring og veiledning er helt sentralt for fosterforeldre som skal gi barn som flytter inn i fosterhjemmet en god omsorg og utviklingsstøtte. Vi er derfor enig i Bufdirs forslag om at fosterforeldres plikt til å gjennomføre opplæring ikke må avgrenses til bare å omfatte tiden før barnet flytter inn i fosterhjemmet.

⁶ https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Fosterhjem/opplaring_fosterhjem/

⁷ Sintef (2018). *Modulbasert opplæring for fosterhjem. En kunnskapssammenstilling.*

Opplæringstilbud som omfatter opplæring både før og etter plassering er under utprøving og utvikling, og dette må det tas hensyn til i utformingen av hvilke krav til opplæring som skal stilles i forskrift om fosterhjem."

Bufetat region øst er enige med departementet i at det er nødvendig å åpne opp for unntak i tilfeller hvor barnet må plasseres raskt. Videre uttaler *Stine Sofies Stiftelse, NOBO og Bufetat region øst* at en forutsetning for muligheten til å gjøre unntak må være at fosterforeldrene gjennomfører opplæringen etter at barnet har flyttet inn. *Barneombudet* er bekymret for at unntaksbestemmelsen om at opplæring kan gjennomføres etter innflytting, i praksis blir hovedregelen.

3.5 Departementets vurdering og forslag

3.5.1 Krav om at fosterforeldrene skal ta imot opplæring

Departementet fastholder forslaget om at det bør innføres krav om at fosterforeldre skal ta imot grunnleggende opplæring før et barn flytter inn i fosterhjemmet. Det foreslås at krav om grunnleggende opplæring inntas i fosterhjemsforskriftens § 3 om generelle krav til fosterforeldre. Dette innebærer at fosterhjemmet bare kan godkjennes dersom fosterforeldrene har gjennomført grunnleggende opplæring, jf. fosterhjemsforskriften § 5 tredje ledd.

For å sikre at fosterforeldre gjennomgår opplæring før barnet flytter inn i fosterhjemmet har departementet i høringsnotat om ny barnevernslov foreslått at fosterhjemmet ikke kan godkjennes før det har mottatt opplæring. Hovedregelen er at plassering i fosterhjem ikke skal foretas før fosterhjemmet er godkjent, med mindre godkjenning før plassering ikke lar seg gjennomføre, jf. fosterhjemsforskriften § 5 første ledd. Unntak fra hovedregelen om at fosterhjemmet må være godkjent før barnet flytter inn kan bare gjøres i spesielle tilfeller, eksempelvis ved akutt plasseringer der det ikke lar seg gjøre å godkjenne hjemmet før plassering. Departementet mener det ikke er behov for et eget unntak knyttet til kravet om opplæring ettersom kravet er knyttet direkte til godkjenningen, og dermed vil komme inn under unntaket i § 5 første ledd. I tilfeller der barnet plasseres akutt, særlig i barnets familie eller nære nettverk, vil det ikke være mulig for fosterforeldrene å gjennomføre opplæringen før barnet flytter inn. Opplæringen må i slike tilfeller gjennomføres så snart som mulig etter at barnet har flyttet inn. Fosterhjemmet kan likevel ikke godkjennes før opplæringen er gjennomført.

Riksrevisjonen har påpekt forskjeller og mangler i opplæringstilbudet til potensielle fosterforeldre.⁸ Departementet viser også til at flere fosterforeldre oppgir at de ikke fikk god nok eller misvisende informasjon om hva selve fosterhjemsoppdraget innebærer før de valgte å bli fosterhjem, for eksempel knyttet til rettigheter og plikter, godtgjøring og oppfølging.⁹ Dersom fosterforeldre ikke har realistiske forventninger til oppdraget, kan det senere vise seg å bli for krevende. For å forhindre brudd, er det derfor viktig at fosterforeldre får god opplæring og blir godt forberedt på det å være fosterhjem. Formålet med å stille krav

⁸ Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2015. Dokument 1 (2016-2017)

⁹ [Rapport om utilsiktede flyttinger 2013-15 i Bufetat, region Vest og Sør](#)

om at fosterforeldre skal ta imot opplæring før barnet flytter inn er å forberede fosterfamilien best mulig på det å være fosterfamilie, og å kartlegge fosterhjemmets ressurser og svakheter, som vil kunne gi bedre matching mellom fosterhjem og fosterbarn, samt mer tilpasset oppfølging av fosterhjemmet etter at barnet har flyttet inn. Dette vil igjen bidra til å redusere risikoen for utilsiktede flyttinger. I tillegg vil deltakere som vurderes om uegnet for fosterhjemsoppdraget, kunne veiledes ut i løpet av kursperioden.

I høringen ble det spilt inn at krav til å ta imot opplæring for fosterforeldrene også burde gjelde underveis i fosterhjems plasseringen. Innspillet henger blant annet sammen med at Bufdir har startet utviklingen av en digital plattform for opplæring og oppfølging av fosterhjem. Opplæringsverktøyet som er under utvikling innebærer at deler av Bufetats opplæring vil bli gjennomført etter at barnet har flyttet inn i fosterhjemmet. Dette skal bidra til at det opplæringen vil oppleves mer relevant, og det kan legges mer vekt på ferdighetstrening for å håndtere praktiske situasjoner.

Bufetats ansvar for å tilby opplæring omfatter både opplæring før og etter at barnet har flyttet inn i fosterhjemmet. Spørsmålet er imidlertid om det bør stilles krav i forskrift om at fosterforeldre har plikt til å gjennomføre opplæring også etter at barnet har flyttet inn. Departementet er enig i at det er viktig at fosterforeldrene mottar nødvendig opplæring også etter at barnet har flyttet inn og ser at mulighetene for å tilpasse opplæringen til behovene er større etter at barnet har flyttet inn i fosterhjemmet.

Evalueringer har vist at opplæring etter at barnet har flyttet inn er noe flere fosterhjem ønsker. I noen tilfeller kan det likevel være vanskelig for fosterforeldre å prioritere å delta på opplæring etter at barnet har flyttet inn. Et krav om å ta imot opplæring etter at barnet har flyttet inn, kan bidra til at kommunene i større grad legger til rette for at fosterforeldrene kan delta på opplæring. Det kan for eksempel være tilrettelegging i form av avlastning eller frikjøp fra ordinært arbeid for å kunne delta på opplæringskurs. Den digitale plattformen for opplæring og oppfølging, som Bufdir har startet utviklingen av, vil gjøre opplæringen lettere tilgjengelig for fosterforeldrene. En del av opplæringen vil imidlertid fortsatt være samlingsbasert og det vil derfor være praktisk vanskelig å sikre at fosterforeldrene gjennomfører opplæring underveis i plasseringen på samme måte som før barnet har flyttet inn. Videre vil det oppstå spørsmål om hvilke konsekvenser det skal få for fosterhjemmet dersom de ikke gjennomfører opplæring etter at fosterbarnet har flyttet inn. Departementet mener derfor at det ikke er hensiktsmessig å stille krav i forskrift om at fosterforeldre har plikt til å motta opplæring underveis i plasseringen.

Departementet understreker at fosterhjemmet vil kunne være forpliktet til å delta på opplæring og kurs også etter at barnet har flyttet inn. Det vises til punkt 5.5 i fosterhjemsavtalen som sier at fosterforeldre skal ta «imot veiledning og tilbud om kurs og opplæring som vil sette dem i bedre stand til å ivareta sine oppgaver». Kommunen kan dermed be fosterforeldre ta imot mer opplæring ved behov. Kommunen vil også ha bedre forutsetninger enn Bufetat for å vurdere behovet for opplæring underveis i plasseringen. Departementet understreker også at barneverntjenesten skal sørge for at fosterhjemmet får den opplæringen og veiledningen som er nødvendig, jf. fosterhjemsavtalen punkt 4.3.1. Kommunen har dermed et ansvar for å tilrettelegge for at fosterforeldrene kan tilegne seg

nødvendig kunnskap, herunder motivere til at fosterforeldre fortsetter opplæringen etter at barnet har flyttet inn.

3.5.2 Krav til innholdet i opplæringen

Bufetat har plikt til å tilby grunnleggende opplæring til fosterforeldre, men kommuner og private aktører kan velge å selv lære opp fosterhjem de har rekruttert. Departementet vurderer at en forutsetning for å innføre krav til grunnleggende opplæring for fosterforeldre er at kvaliteten på opplæringen er god nok og at det kan gis et likeverdig tilbud. Tydeligere krav til innholdet i opplæringen er viktig for å få til dette.

Bufdir har utviklet faglige anbefalinger om det nærmere innholdet i opplæringstilbudet til fosterhjemmene.¹⁰ De faglige anbefalingene er en kvalitetssikret anbefaling om hvilken kompetanse alle opplæringstilbud skal gi fosterforeldre, enten tilbudet gis av Bufetat, kommunen eller private aktører. Opplæringen skal være i tråd med disse anbefalingene. Den digitale plattformen for opplæring og oppfølging, som Bufdir har startet utviklingen av, vil bygge på de faglige anbefalingene.

Departementet foreslår etter dette at det inntas et krav i fosterhjemsforskriftens § 3 om at opplæringen skal være i tråd med nasjonale faglige anbefalinger. Departementet ber om høringsinstansenes syn på forslaget.

4 Plikt til å dokumentere vurderingen av om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem

4.1 Gjeldende rett

Barnevernstjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem, jf. fosterhjemsforskriftens § 4 andre ledd. Denne plikten ble vedtatt lovfestet av Stortinget ved behandling av Prop. 73 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven* (barnevernsreform), og trådte i kraft 1. juli 2018 i forbindelse med vedtakelsen av Prop. 169 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)*. Kommunen har kun en plikt til å vurdere om det er potensielle fosterforeldre i barnets familie eller nære nettverk. Hvorvidt personer i barnets familie eller nære nettverk skal velges som fosterforeldre, beror på en konkret vurdering av hva som vil være til barnets beste.

Det følger av forsvarlighetskravet i barnevernloven § 1-4 og god forvaltningsskikk at barnevernstjenestens faktiske opplysninger og vurderinger skal dokumenteres, jf. Prop. 169 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)*. Videre ble det presisert i Prop. 73 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven* (barnevernsreform) at dette innebærer at kommunen skal gi en kort redegjørelse for vurderingen av om det er potensielle fosterforeldre i barnets familie eller nære nettverk, når den ber Bufetat om bistand. Bufetat skal legge kommunens redegjørelse til grunn.

¹⁰ https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Fosterhjem/opplaring_fosterhjem/ Bufdir har i sitt disponeringsbrev til regionene i Bufetat stilt krav til at de faglige anbefalingene skal følges.

4.2 Bakgrunnen for forslaget

I forbindelse med lovfesting av barnevernstjenestens plikt til å alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem, ble det besluttet at departementet skulle vurdere å gi nærmere regler om kommunens dokumentasjonsplikt i forskrift.¹¹

4.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet vurderer at kommunens plikt til å dokumentere sine vurderinger av om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem, bør presiseres i forskrift. Grundig og god dokumentasjon er avgjørende for å ivareta partenes rettssikkerhet og for å etterprøve avgjørelser i barnevernet. Erfaringer fra tilsyn og Helsetilsynets gjennomgang av 106 barnevernssaker viser at kvaliteten på dokumentasjonen i barneverntjenesten varierer. Departementet foreslår derfor at kommunens plikt til å dokumentere sine vurderinger av om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem presiseres i § 4 tredje ledd som nytt andre punktum. Det understrekes at Bufetat skal legge kommunens vurdering til grunn dersom kommunen ber Bufetat om bistand. Departementet ber om høringsinstansens syn på dette forslaget.

Som følge av at kommunens plikt til å vurdere fosterhjem i familie og nære nettverk er lovfestet oppstår det spørsmål om plikten skal videreføres i forskriftens § 4 eller ikke. Forskriftsbestemmelsene skal utdype og presisere innhold i lov, og det er i utgangspunktet ikke nødvendig med en dobbelregulering i lov og forskrift. Departementet vurderer likevel at det kan være pedagogiske grunner til å la plikten fremgå både av lov og forskrift. Videre vurderer departementet at plikten til å vurdere fosterhjem i familie og nære nettverk, må sees i sammenheng med forslaget om å presisere kommunens plikt til å dokumentere sine vurderinger av om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem.

5 Ansvar for godkjenning av fosterhjem

5.1.1 Gjeldende rett

Før et barn kan flytte inn i et fosterhjem må fosterhjemmet godkjennes av fosterhjems kommunen, jf. barnevernloven § 4-22 femte ledd og fosterhjemsforskriften § 5. Barnevernstjenesten i fosterhjems kommunen kan inngå skriftlig avtale om at barnevernstjenesten i omsorgskommunen skal godkjenne fosterhjemmet, jf. fosterhjemsforskriften § 5. I Prop. 73 L ble det vedtatt at ansvaret for godkjenning av fosterhjemmet skal overføres fra fosterhjems kommunen til omsorgskommunen. Formålet med endringen er å gi omsorgskommunen det samlede ansvaret for valg og godkjenning av fosterhjem. Endringen har ikke trådt i kraft. Omsorgskommunen er den kommunen som er har ansvaret for oppfølging og kontroll etter barnevernloven § 8-4 annet ledd. Det er den kommunen som har reist barnevernssaken eller truffet vedtak om plassering som hjelpetiltak. Fosterhjems kommunen er den kommunen der fosterhjemmet ligger.

¹¹ Prop 73 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)* s. 82

Det følger av forskriftens § 5 at et fosterhjem bare kan godkjennes dersom barnevernstjenesten har undersøkt fosterhjemmet og fosterforeldrene oppfyller de generelle kravene som følger av fosterhjemsforskriften § 3, og plassering i fosterhjemmet er til det aktuelle barnets beste, jf. fosterhjemsforskriften § 4. Plassering i fosterhjem skal ikke foretas før fosterhjemmet er godkjent, med mindre godkjenning før plassering ikke lar seg gjennomføre, jf. fosterhjemsforskriften § 5. Barnevernstjenesten skal innhente opplysninger om fosterfamiliens helsetilstand og sørge for at fosterforeldrene legger frem politiattest. I tillegg må barnevernstjenesten vurdere om andre som bor i fosterhjemmet skal legge frem politiattest.

5.2 Bakgrunnen for forslaget

Valg og godkjenning av fosterhjem er to overlappende prosesser, hvor mange av de samme vurderingene må gjøres. Hovedhensynet for begge prosessene skal være hva som er til barnets beste. Omsorgskommunen vil i de fleste tilfeller være den kommunen som kjenner barnet og barnets behov best, og som derfor må anses nærmest til å vurdere om barnet bør flytte inn i det aktuelle fosterhjemmet. Klarere ansvarsforhold ved valg og godkjenning av fosterhjem kan også forebygge tvister mellom kommuner. Å samle ansvaret for valg og godkjenning i en kommune kan bidra til raskere prosesser, slik at barnet ikke må vente unødig lenge før det kan flytte inn i et fosterhjem. Det vil også bidra til å tydeliggjøre omsorgskommunens helhetlige ansvar for det enkelte barn.

5.3 Departementets vurdering og forslag

Det må gjøres nødvendige endringer i fosterhjemsforskriften § 5 i tråd med beslutningen i Prop. 73 L (2017-2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)* om at ansvaret for godkjenning av fosterhjem skal overføres til omsorgskommunen. Dette innebærer at ansvaret for valg og godkjenning av fosterhjem samles hos omsorgskommunen. Dersom fosterhjemmet ligger i en annen kommune enn omsorgskommunen er det en forutsetning at omsorgskommunen undersøker om barnevernstjenesten i fosterhjems kommunen har informasjon som tilsier at fosterhjemmet ikke bør godkjennes. Videre må omsorgskommunen alltid sørge for å informere fosterhjems kommunen om fosterhjems plasseringen. Departementet forslår derfor at det i fosterhjemsforskriftens § 5 inntas en undersøkelses- og informasjonsplikt for omsorgskommunen i tilfeller hvor barnet plasseres i en annen kommune. Departementet ber om høringsinstansens syn på innføringen av en slik undersøkelses- og informasjonsplikt.

Departementet foreslår å opprettholde muligheten til å fravike hovedreglene, slik at kommunen kan inngå skriftlig avtale om at fosterhjems kommunen skal foreta den endelige godkjenningen av fosterhjemmet. En slik løsning kan for eksempel være praktisk når barnet flytter i fosterhjem i en kommune som ligger langt unna omsorgskommunen.

6 Oppfølging av fosterhjem

6.1 Gjeldende rett

6.1.1 Ansvar for oppfølging

Bufetat har ansvar for at fosterforeldre får generell veiledning, jf. barnevernloven § 2-3 annet ledd bokstav c, jf. fosterhjemsforskriften § 2 andre ledd. Etter at et barn har flyttet inn, har barnevernstjenesten i omsorgskommunen ansvar for å gi fosterforeldrene nødvendig råd og veiledning mens barnet bor i fosterhjemmet, jf. § 7 andre ledd. Generell veiledning tilbys i dag av Bufetat gjennom gruppeveiledning og gis vanligvis i det første året fosterforeldrene har et barn boende hos seg. I Prop. 73 L ble det vedtatt at ansvaret for generell veiledning overføres fra Bufetat til kommunene. Dette innebærer at kommunen får et helhetlig ansvar for all veiledning av fosterhjem. Videre ble det besluttet at ansvaret for generell veiledning skal sees i sammenheng med kommunens oppfølgingsansvar, slik at generell veiledning inngår i oppfølgingsbegrepet. Begrepet oppfølging brukes derfor som en felles betegnelse på alle former for oppfølging, veiledning og støtte under hele fosterhjemsforløpet. Formålet med å gi kommunen det samlede ansvaret for oppfølgingen er blant annet å gi kommunen større innsikt i den enkelte fosterfamilies behov for støtte. Oppfølgingsansvaret er avgrenset mot Bufetats ansvar for å gi fosterhjemmene opplæring. Endringene i Prop. 73 L har ikke trådt i kraft.

6.1.2 Krav til oppfølgingen

Etter barnevernloven § 4-16 har barnevernstjenesten etter omsorgsovertakelse et løpende og helhetlig ansvar for oppfølgingen av barnet. Barnevernstjenestens oppfølgingsansvar innebærer å iverksette tiltak og gjøre de endringer som er nødvendige for at barnet skal få best mulig omsorg i fosterhjemmet. Formålet med oppfølgingen er at både barnet og fosterfamilien skal få hjelp til å håndtere utfordringer i hverdagen, samt at barnevernstjenesten ivaretar omsorgsansvaret sitt og følger med på hvordan det går med barnet.

Barnevernstjenesten i omsorgskommunen har ansvar for å følge opp og føre kontroll med barnets situasjon i fosterhjemmet, jf. fosterhjemsforskriften § 7. Oppfølgingsansvaret gjelder alle barn i fosterhjem, uavhengig av grunnlaget for plasseringen. I Prop. 73 L ble det vedtatt at kommunens ansvar for å følge opp fosterhjemmet og det enkelte barns situasjon i fosterhjemmet tas inn i barnevernloven § 4-22 fjerde ledd første punktum.

For å kunne ivareta oppfølgingsansvaret må barnevernstjenesten besøke fosterhjemmet så ofte som nødvendig, og minimum fire ganger i året, jf. § 7 tredje ledd. Dersom barnevernstjenesten vurderer forholdene i fosterhjemmet som gode, kan antallet besøk reduseres til minimum to ganger i året for barn som har bodd i fosterhjemmet i mer enn to år. Forskriften stiller utover dette ingen spesifikke krav til innholdet i oppfølgingen.

6.2 Bakgrunnen for forslaget

6.2.1 Barnevernsreformen

De vedtatte endringene som følger av Prop. 73 L innebærer at kommunen overtar Bufetats ansvar for generell veiledning av fosterforeldrene, og at denne veiledningen vil inngå som en del av kommunens oppfølging av fosterhjem. Videre ble det vedtatt at departementet skal gi utfyllende bestemmelser om kommunens veiledningsansvar i forskrift. Det ble også besluttet at departementet skulle vurdere om oppfølgingsansvaret skal konkretiseres til også å gjelde økonomisk ansvar.

6.2.2 Fosterhjemsutvalgets forslag

Fosterhjemsutvalget har foreslått flere tiltak for å styrke oppfølgingen av fosterhjemmene. Utvalget foreslo at det utvikles faglige standarder for hva som er forsvarlig oppfølging. Videre foreslo utvalget at vurderinger knyttet til behov for oppfølgingsbesøk og annen kontakt skal dokumenteres i hvert enkelt tilfelle. Utvalgets flertall foreslo at faglige standarder skal erstatte kravene i fosterhjemsforskriften om antall oppfølgingsbesøk. Mindretallet mente at faglige standarder burde komme i tillegg til absolutte minstekrav i fosterhjemsforskriften om antall oppfølgingsbesøk. Mindretallet foreslo at minstekravene skulle vurderes, men at de ikke burde settes under to ganger per år. Videre vurderte utvalget at barnevernets tiltak og oppfølging må være differensiert for å kunne møte de konkrete behovene fosterfamiliene har.

6.2.3 Høringsinstansenes syn

Flertallet av høringsinstansene støtter utvalgets forslag om at det utvikles faglige standarder for hva som er forsvarlig oppfølging, herunder *Bufdir* og *Norsk fosterhjemsforening*. Videre støtter flertallet av høringsinstansene utvalgets mindretall i at en bør beholde minstekrav i forskriften om antall oppfølgingsbesøk. Dette gjelder blant annet *Barneombudet*, *Statens Helsetilsyn*, *Stine Sofie Stiftelsen*, *FO*, flere fylkesmenn og flere kommuner. Høringsinstansene begrunner dette blant annet med at jevnlig kontakt med hjemmet er avgjørende for å gi god oppfølging, og at en risikerer at oppfølgingsbesøk ikke prioriteres dersom minstekravet til oppfølgingsbesøk fjernes.

Interkommunal barnevernstjeneste for Hareid, Hornindal, Ulstein, Volda og Ørsta uttaler at "Det er eit stort arbeidspress i barnevernstenesta, noko som kan gjere at oppgåver ikkje vert utført slik det er tenkt. Eit minstekrav til å møte fosterfamilien og barnet kan derfor vere ei viktig påminning for å følge opp dei faglege standardane"

Når det gjelder kravet om at barnevernstjenesten i hvert enkelt tilfelle skal dokumentere vurderinger knyttet til behov for oppfølgingsbesøk og annen kontakt har *KS* påpekt at plikten til å dokumentere faglige vurderinger fremgår av barnevernlovens krav til forsvarlighet og sikres gjennom internkontroll.

6.3 Departementets vurdering og forslag

God oppfølging er viktig for å skape trygghet for barna og fosterfamiliene, slik at fosterforeldre klarer den viktige omsorgsoppgaven de har påtatt seg. God oppfølging fra

barnevernstjenesten kan hindre brudd i fosterhjem.¹² En rekke rapporter har vist blant annet at fosterforeldrene ikke får tilstrekkelig oppfølging fra kommunen, og at fosterhjemsarbeidet preges av mangel på systemer og rutiner.¹³ Det er til dels store forskjeller mellom kommuner i hvordan fosterfamilier blir fulgt opp, og det kan være lite forutsigbart hva de får av støtte og tiltak. En konsekvens kan være brudd i fosterhjemmet, slik at barnet må flytte ut av fosterhjemmet tidligere enn planlagt. Norsk og internasjonal forskning indikerer at mellom 20 og 50 prosent av fosterhjemsopphold ender i uønskede flyttinger¹⁴.

Fosterhjemsutvalgets gjennomgang viser at det er behov for mer differensiert og bedre tilpasset oppfølging ut ifra fosterhjemmenes særegne behov, f.eks. rettet mot fosterforeldrenes egne barn eller fosterbarn med funksjonsnedsettelser. Mangelfull oppfølging kan føre til at fosterforeldrene ikke opplever at de mestrer oppdraget, og at de i verste fall sier opp fosterhjemsavtalen. Oppfølgingen synes i for liten grad å være tilpasset det enkelte fosterhjemets behov, herunder fosterhjem som tar imot søsken og fosterhjem som tar imot barn med nedsatt funksjonsevne.

Departementet foreslår derfor å presisere i forskriften at kommunens oppfølging skal være helhetlig og tilpasset til den enkelte fosterfamilie og det enkelte barn. Departementet legger vekt på at tydeligere krav til oppfølgingen i forskrift kan bidra til mer stabile og trygge fosterhjem for barna ved blant annet å redusere kvalitetsutfordringer og vilkårlige forskjeller mellom kommunene.

Kommunens oppfølgingsansvar omfatter flere ulike elementer. I tillegg til råd og veiledning til fosterforeldrene, innebærer oppfølging praktisk støtte, økonomiske støtte og ulike former for tilrettelegging. Et krav om helhetlig oppfølging innebærer at barnevernstjenesten må se både økonomiske, praktiske og faglige virkemidler og tiltak overfor fosterhjemmene i sammenheng. I tilfeller der barnevernet har overtatt omsorgen for barn som bor i fosterhjem, innebærer dette at barnevernstjenesten må være pådriver for, og koordinere, bistand fra andre tjenester som barnet har behov for.

Departementet mener også at barneverntjenestens oppfølging bør bli bedre tilpasset de særskilte behovene som barna og fosterhjemmene har. Dette innebærer å skreddersy oppfølgingen og ulike tiltak til ulike målgrupper, slik at både barna og fosterforeldrene får støtte på de områdene de strever med eller opplever som mest relevante. Det kan for eksempel være veiledning og hjelp til å håndtere problemstillinger knyttet til fosterforeldrenes egne barn, søsken som ikke bor sammen eller oppfølging av barn med minoritetsbakgrunn.

¹² Trondheim, M., Iversen, A.C (2018): We felt completely left to ourselves." Foster parents' views on placement disruption. Wiley Child & Family Social Work. 2018;1-8. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/cfs.12585>

¹³ Helsetilsynet (2012) Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014 med kommunens arbeid med oppfølging av barn som bor i fosterhjem *"Bare en ekstra tallerken på bordet?"* Rapport 1/2015, Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2015. Dokument 1 (2016-2017) s. 18, Bufdir (2015): *Rapport om kartlegging av fosterforeldrenes økonomiske rammevilkår*

¹⁴ Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø., Havik, T. (2013): Utilsiktet flytting fra fosterhjem. En litteratursammenstilling. NOVA Notat 2/2013, s. 7.

Departementet foreslår at kravene til innhold innføres som et supplement til dagens minstekrav om antall oppfølgingsbesøk, og ikke som en erstatning for dette slik flertallet i fosterhjemsutvalget foreslo. Departementet ser at dagens minstekrav kan være uheldig. Barnevernstjenesten kan bli mer opptatt av antall besøk enn innholdet i oppfølgingen. Det er også en fare for at minstekravet til antall besøk blir oppfattet som normen, heller enn et minimum uten at det foretas reelle vurderinger av behovet for oppfølgingsbesøk. En uheldig konsekvens kan for eksempel være at besøkene gjennomføres innenfor en kort periode, kun for å oppfylle kravene til antallet besøk. Mindre vekt på slike aktivitetskrav kan gjøre at omfanget av oppfølgingsbesøk i større grad kan justeres etter barnets behov og barnevernstjenestens risikovurderinger, slik at både innsats og ressurser kan fordeles mer konstruktivt der behovene er størst. Departementet er likevel enig med høringsinstansene i at krav til antall oppfølgingsbesøk er viktig for at fosterhjemsarbeidet blir tilstrekkelig prioritert. Departementet legger særlig vekt på at barnevernets oppfølgingsbesøk er det viktigste møtepunktet mellom barn, fosterfamilien og barnevernstjenesten. Særlig i tilfeller der barnevernet har overtatt omsorgen for barn må det forutsettes at barnevernstjenesten jevnlig har direkte kontakt med barn og fosterforeldre. Besøkene er også avgjørende for å kunne avdekke endringer i barnas behov og for å kunne gi fosterfamilien adekvat oppfølging og støtte.

Det foreslås å presisere at kommunens oppfølging skal være helhetlig og tilpasset til det enkelte fosterhjem i fosterhjemsforskriften § 7. Departementet ber om høringsinstansens syn på forslaget.

7 Økonomiske og administrative konsekvenser

Formålet med endringene i dette høringsnotatet er å møte flere av de utfordringene som er avdekket på fosterhjemsområdet. Endringene skal bidra til bedre kvalitet i fosterhjemsarbeidet. God oppfølging og opplæring av fosterhjemmene gir først og fremst gevinster for barna og fosterfamilien, men vil også kunne være ressursbesparende for barnevernstjenesten og Bufetat dersom det fører til større stabilitet blant fosterhjemmene og færre flyttinger. Departementet vil komme nærmere tilbake til eventuelle nødvendige bevilgningsendringer i de ordinære budsjettframleggene.

7.1 Undersøkelles- og informasjonsplikt for omsorgskommunen i tilfeller hvor barnet plasseres i en annen kommune

Stortinget vedtok ved behandlingen av Prop. 73 L (2017-2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)* at ansvaret for godkjenning av fosterhjem skal overføres til omsorgskommunen. Dette innebærer at ansvaret for valg og godkjenning av fosterhjem samles hos omsorgskommunen. Dersom fosterhjemmet ligger i en annen kommune enn omsorgskommunen er det en forutsetning at omsorgskommunen undersøker om barnevernstjenesten i fosterhjems kommunen har informasjon som tilsier at fosterhjemmet ikke bør godkjennes. Videre må omsorgskommunen alltid sørge for å informere fosterhjems kommunen om fosterhjems plasseringen. En undersøkelses- og informasjonsplikt for omsorgskommunen i tilfeller hvor barnet plasseres i en annen kommune forventes ikke å gi økte utgifter for kommunesektoren som helhet.

7.2 Plikt til å dokumentere vurderinger av om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem

Det følger av forsvarlighetskravet i barnevernloven § 1-4 og god forvaltningsskikk at barnevernstjenestens faktiske opplysninger og vurderinger skal dokumenteres. Dette innebærer at kommunen skal dokumentere vurderingen av om det er potensielle fosterforeldre i barnets familie eller nære nettverk. Departementet vurderer at forslaget om en forskriftsfestet plikt til å dokumentere vurderingen av om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem, kan innebære at noen kommuner vil bruke noe mer ressurser på dokumentasjon enn i dag. Det er et mål at forslaget skal medføre endring i barnevernets praksis fordi vi vet at mange kommuner ikke dokumenterer godt nok. En forskriftsfesting av kommunens plikt til å dokumentere vurderingen vil imidlertid være en tydeliggjøring og presisering av barnevernstjenestens plikt til dokumentasjon. Samtidig kan en tydeliggjøring av plikten bidra til at barnevernstjenesten arbeider bedre og mer systematisk med hver familie- og nettverks plassering, som kan resultere i at barn får bedre hjelp.

7.3 Krav om opplæring for fosterforeldre

Bufetat har i dag en plikt til å tilby nødvendig opplæring til alle fosterforeldre. Alle fosterhjem deltar imidlertid ikke i opplæringen. En plikt for fosterforeldre til å gjennomgå opplæring vil medføre et behov for flere kurs og dermed innebære merutgifter for Bufetat. Departementet anslår at det som følge av et krav om opplæring, vil være om lag 400 flere fosterhjem hvert år som vil gjennomføre opplæringen. Vi anslår at de fremtidige merutgiftene ved dette for Bufetat vil være under 10 mill. kroner. Departementet legger til grunn at dette kan dekkes innenfor departementets gjeldende rammer.

7.4 Innføring av krav til innholdet i oppfølgingen

Krav i forskrift til oppfølgingen av fosterhjem kan bidra til bedre kvalitet i fosterhjemsomsorgen og redusere risikoen for utilsiktede flyttinger. Departementet mener at nye overordnede forskriftskrav om tilpasset og helhetlig oppfølging må anses som presiseringer av det ansvaret kommunen allerede har for oppfølging. Selv om det ikke er direkte uttrykt i lov- eller forskrift innebærer god oppfølging av fosterhjemmet at oppfølgingen er tilpasset behovet til det enkelte barnet og fosterhjemmet, og at barnevernstjenesten ser helhetlig på oppfølgingstiltakene rettet mot hjemmet. Føringerne i forskriften er på et overordnet nivå, og gir rom for at kommunene kan tilpasse arbeidsformer og tiltak til lokale forutsetninger og behov. Hensikten med forslaget er imidlertid å føre til praksisendringer i de kommunene som ikke følger opp fosterhjemmene godt nok i dag. For disse kommunene kan forskriftsendringene medføre merutgifter.

8 Utkast til endringer i forskrift

I forskrift 18. desember 2003 nr. 1659 om fosterhjem gjøres følgende endringer

§ 2 skal lyde

§ 2 Rekruttering, formidling og grunnleggende opplæring av fosterhjem

Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for rekruttering og formidling av fosterhjem.

Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for at fosterhjemmene får grunnleggende opplæring.

§ 3 nytt tredje ledd skal lyde

Fosterforeldrene skal gjennomføre opplæring før barnet flytter inn. Opplæringen skal være i tråd med nasjonale faglige anbefalinger.

§ 4 tredje ledd nytt andre punktum skal lyde

Vurderingen skal dokumenteres av barneverntjenesten.

§ 5 andre ledd og nytt tredje ledd skal lyde

Barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvaret for å godkjenne fosterhjemmet. Ved valg av fosterhjem utenfor omsorgskommunen har denne plikt til å undersøke om fosterhjems kommunen har informasjon om fosterhjemmet. Dersom det besluttet plassering utenfor omsorgskommunen skal fosterhjems kommunen informeres.

Barneverntjenestene i fosterhjems kommunen og omsorgskommunen kan inngå avtale om at barneverntjenesten i fosterhjems kommunen skal godkjenne fosterhjemmet. Avtalen skal være skriftlig.

Nåværende tredje og fjerde ledd blir nytt fjerde og femte ledd.

§ 7 nytt andre ledd skal lyde

Barneverntjenestens oppfølging av fosterhjemmet skal være helhetlig og må tilpasses den enkelte fosterfamilie.

Nåværende andre og tredje ledd blir nytt tredje og fjerde ledd.